

passabelt, ser jag icke något skäl att frångå beslutet. Det är visserligen en ledsam sak, att ridderskapet och adeln derigenom icke skulle kunna deltaga i första alternativet i herr Hornborgs reservation, det återstår att deltaga i det andra alternativet, om också ridderskapet och adeln icke kan inlemna samma petition jemte de öfriga stånden utan ingå med en egen petition i ämnet.

10 **32** *YTTRANDE VID LANTDAGEN 13.V 1872*
Protokoll fördt hos högl. ridderskapet och adeln

Herr *Snellman*: Det petitionsförslag, som nu till diskussion föreligger, har, såsom erkännas torde, sin sorgliga sida, och jag för min del anser den sorgliga sidan vara den öfvervägande. Utskottet föreslår väl i första och andra punkterna underdåniga petitioner till H. K. Maj:t utaf ett positivt innehåll, bedjande att H. K. Maj:t måtte vidtaga vissa åtgärder. Men utskottet beder under den tredje punkten, att andra åtgärder tillsvidare icke måtte vidtagas, och det är i denna tredje punkt, som hufvudinnehållet af utskottets förslag liksom hufvudinnehållet af alla petitioner i ämnet är innefattadt. Det är detta jag kallar sorgligt, det är sorgligt att folket, att landets representation skola någonsin anse sig föranlåtna att vända sig till monarken, sägande: beslut, som vidtagits, beslut, som hota, mana oss att vädja till Ers Majestät! verkställ dem icke, vidtag dem icke.

Jag vill icke samla glödande kol öfver deras hufvud, hvilka med stora ord bragt fram allt detta vi nu hafva för ögonen, hvilka, för att följa tidsropet på skolans emancipation från kyrkan, den tid, då i vårt land i sjelfva verket icke skolan styrdes af kyrkan utan kyrkan af skolan, emedan konsistorierna voro sammansatta af skolmän, skjöto åt sidan detta konservativa element, som i dessa konsistorier fanns, och hvilket så länge skyddande bevarat våra skolor, medan man väl i våra förhållanden ännu hade bort känna behofvet att bevara dem. Man hade redan till följd af skolordningen af 1843 exempel på att det mera ingripande förhållande, hvori högsta styrelsen trädde till skolan, icke var fullkomligt gagneligt för densamma. Det visade sig, då 1856 års skolordning utkom, huru mycket detta inflytande hade förmått verka. Skolordningen 1856 gjorde fåfänga bemödanden att komma till, hvad man ännu synes hoppas att åstadkomma; ty hvad i densamma stadgades, det har för det mesta förfallit såsom icke svarande emot folkets behof. Grundfelet var, att dessa förslag voro hugskott, icke bygda på några grundsatser. Man har nu fått en skolstyrelse. Vare det långt ifrån mig att tilltro någon medlem af skolstyrelsen andra än patriotiska och goda afsigter, ingen af dem undantagen. Men då man säger, att denna skolstyrelsens inrättande icke hade bort väcka någon oro i landet, då talar man enligt min tanke orätt. Det är gifvet, att en inrättning sådan som denna, med en sammansättning, sådan vårt land ännu aldrig sett den, att en sådan styrelse måste vara oroväckande.

Det är också orätt, om man påstår, att dess vidtagna åtgärder icke väckt någon oro. Det är omöjligt att någonsin öfverlägga om något landets väl rörande ämne, der man icke har att tala om utkomna författningar, om några af högsta makten vidtagna beslut, några anbefalda åtgärder. Jag anser för min del, att likväl frihet bör finnas att i hofsamma ordalag och med all skyldig undersåtlig vördnad tala om dessa åtgärder och dessa författningar och öfver dem äfven fälla ett

omdöme. Finnes denna frihet icke, kan representationen lika gerna träda ut. Jag vågar derföre säga, att vissa vidtagna åtgärder rörande skolan äro af det slag, att de nödvändigt måste väcka oro; och jag förstår icke huru någon, som känner förhållandena i detta land, kan säga annat, än att de redan antagna och ännu mera de ännu väntade förslagen af landets skolstyrelse i hela landet väckt förskräckelse och bedröfvelse. (Bravo, bra). Helst håller jag mig till det senare uttrycket: bedröfvelse. Det är också orätt att säga, att det är från Hans Majestäts nådiga beslut, som första förslaget till dessa hafva utgått; och jag är öfvertygad derom, att också den, som hänvisar till monarkens nådiga beslut, icke gör det i den mening, att hvar och en, som något säger om åtgärdernas olämplighet, icke visar tillbörlig tacksamhet mot den regent vi ega. Nej långt derifrån. Ingen, ingen, jag är öfvertygad derom, brister i dessa känslor af tillgifvenhet och tacksamhet emot monarken, äfven om han finner, att de åtgärder, som vidtagas i landet, icke äro sådana, som de för landets bästa kunde önskas. (Bra, bra). Jag har haft äran nämna, att jag sätter ingen medlems i skolstyrelsen patriotism och goda vilja i fråga. Jag tror också, att i allmänhet man icke gjort det, att det icke är detta, som väckt farhågor. Jag tror också, att det icke är hänsyn till personalen i skolstyrelsen öfverhufvud, som väckt farhågor för framtiden, eller till skolstyrelsens in corpore möjliga förslag, ehuru jag anser äfven dessa vara otidiga. Farhågorna afse möjliga reservationer, hvilka man fruktar skola hafva framgång framför skolstyrelsens förslag. Jag är mycket villig att undantaga och tror mig kunna undantaga den ärade skolstyrelsens medlems reservation, som nyss talat. Men man betraktar med rätta saken så, att det fordras mycken tillförsigt, ja, tillförsigt till egen vishet, egen insigt, då en person företager sig att omskapa en så vigtig institution i ett land, som ungdomens undervisning (allmänna bravorop), utan att lyssna till några råd, utan att vilja höra några råd, fördöljande sina planer för att icke någon må kunna motsäga dem. Detta är icke rätt handladt (allmänna bravorop). Att det icke skulle stått i skolstyrelsens makt att meddela sig med allmänheten, höra någon landets opinion om förslagen, är icke heller rätt sagdt. Jag tviflar icke på, att om skolstyrelsen derom anhölle hos H. K. Maj:t, Hans Majestät skulle tillåta dess förhandlingars publicerande. Sjelfva denna hemlighetsslöja fäller domen öfver förslagets beskaffenhet.

För min del anser jag, erkännande med all ödmjukhet min ringa insigt, att alla dessa förslag, som afse att för något praktiskt biändamål, huru välmenande som helst, för något tillfälligt behof inrätta undervisningen i landets allmänna skolor, äro förfelade. De stödjå sig icke på någon förnuftig grundsats. Ty hvad principen i undervisningen angår, är den helt enkel; den är densamma för alla skolor, från folkskolan till högsta lärdomsskolan. Ungdomen skall i dem undervisas, hvarföre? på det att, när den lemnar skolan, den må ega förmåga att på egen hand förkofra sin bildning. Detta är ändamålet och endast detta. Folkskolorna skola sträfva till att, när lärjungen från dem utgår, han må ega förmåga och håg att förkofra sitt vetande. Eljest är undervisningen förfelad. Må denna håg riktas på att samla erfarenhet, att således observationsförmågan skärpes. Men målet är dock att lärjungen må vinna håg, förkofra sitt vetande ur all den litteratur, som för den stora massan af folket egnar sig, och som är af den beskaffenhet att den med den ringa i skolan grundlagda bildningen kan förstås och vara af gagn. Ett lika mål har undervisningen i borgarskolan. Kärleken till allmänt humant vetande bör fostras stark, på det att den icke må dödas redan

i den ofta påföljande yrkesskolan. Så förhåller sig äfven med de högsta lärdomsskolorna, hvilka dock skilja sig från de föregående deri, att deras lärjungar ännu förestår en tid af ledning för det fria studium, och att i dessa skolor ett större omfång af vetande måste insamlas, för att grundlägga håg och förmåga. I dessa skolor är dock i sjelfva verket i förhållande till den vetenskapliga kurs, som förestår, undervisningen än mera elementär än i folkskolor och borgarskolor, hvilka på en gång utgöra lärjungarnes skola och universitet. Denna princip vid skolundervisningen anser jag för min del vara lika sann som enkel. Jag har sett, att der den följes har erfarenheten vittnat om att skolorna varit dugliga. När man har inrättat skolor för det ena eller andra biändamålet, såsom 1856 var fallet med specialstudiers införande i skolan, lärjungarnes indelning i jurister, teologer m. m., inrättandet af särskilda civilgymnasier, för att vissa samhällsklassers barn skulle hafva tillfälle att skilja sig från de vanliga lärjungarne i de allmänna skolorna, skulle hafva tillfälle att lära sig praktiskt använda nyare språk, må vara icke allenast för inträde i salongen utan äfven för behof vid utöfningen af vissa allmänna befattningar – när man reformerar skolan för sådana ändamål gör man illa, handlar principiöst (bra, bra). – Man har nu åter velat upprepa försöket. Vid det förra blefvo skolorna toma, der funnos inga lärjungar. I öfrigt skulle en skolstyrelse bäst hafva rekommenderat sig med att vårda sig om att de skollagar efterlefdes, som redan finnas; den skulle hafva bäst sysselsatt sig med att taga notis om t. ex. hvilka omständigheter i skolorna verka till lärjungarnes öfveranstängning, hvilka omständigheter verka till studiernas mindre fortgång o. s. v. Kanske skulle då skolstyrelsen hafva kommit att inse, att det är ganska få, jemförelsevis ringa förändringar, som kunde aflägsna olägenheter-na. Det tyckes också vara nu först som ständernas utskott kommit till den åsigten, att reformer i skolorna skola ske efterhand, delvis, långsamt, på det erfarenheten måtte tala och man af den måtte hafva något vittnesbörd, förrän man företager sig att skrifva nya skolordningar. Denna visshet fanns icke i utskottet 1867. Då lades fram för ständerna förslag till en skolordning, utarbetad af en komité, som likaledes vände upp och ned på alltsammans, och detta förslag gillades och rekommenderades (bra). Det är något sent att nu komma med denna vishet äfven från utskottets sida. Men man hade bort kunna vänta, att den främst skulle finnas hos en skolstyrelse, och att derföre denna styrelse skulle gå med varsamhet tillväga, först undersöka och pröfva och genom erfarenheten lära sig, huruvida icke mindre reformer hade varit tillräckliga. Det är icke derföre skolstyrelsen inrättats och icke derföre den behöfts, att nemligen åter omstörta allt; den hade kunnat länge behålla sina reformförslag i sin portfölj. Huru viktigt det hade varit, att skolstyrelsen hade vakat öfver lagens efterlevande, derpå anser jag ett bevis vara den författning om studium af ryska språket, som nu emanerat. Ryskans studium var i lärdomsskolorna öfverlemnadt till fritt val; lärjungarne kunde välja ryska eller grekiska. Ett allt större och större antal hade valt studiet af ryskan, och hvarken lärare eller kamrater hade något att anmärka deremot. Man vet huru ryska språkets studium, då det var obligatoriskt, väckte ovilja hos eleverne af den ganska naturliga anledning, att de äro förut öfverhopade med så mycket arbete och att för det stora flertalet detta språks studium sällan, om någonsin, kan komma till gagn. De kunna icke fortsätta dermed sedan de lemnat skolan. Den ryska litteraturen är också jemförelsevis obekant och vesterlandets litteratur, hvarpå vår kultur stödjer sig, är så rik, att redan denna litteratur fyller alla behof.

Nog af, denna animositet försvann, såvida jag känner förhållandet. Men huru förfor man? Ryskan lästes dåligt, och då det kom till studentexamen anmärkte examinerator derom. Då sades, efter hvad jag hört anföras: detta är ett frivilligt valdt ämne, man kan icke improvisera studentkandidaten derför, att han icke kan ryska. På det sättet förföll språkets studium och bedrefs vårdslöst. Derföre vaknade anmärkning- ar deremot, och jag vågar tro det, att om man hållit på ryskans studium, om skolstyrelsen företagit sig att se till, att det bedrefs med besked och duglighet och hos Hans Majestät framställt derom, huru detta språk numera frivilligt lästes, huru årligen allt flere och flere blefvo kunnige deri, så hade kanske denna förordning icke emanerat, hvilken i sjelfva verket blir en olycka för våra barns ande och lekamen, emedan de förut äro öfverhopade med studier i allmänhet och språk- studier isynnerhet. Så äfven i flere andra fall. Man har klagat öfver, att lärjungarne från de finska skolorna icke studerat tillräckligt svenska. Jag har hört detta besannas. Men hvem är skuld härtill, om icke skolans auktoriteter, då de icke se till, att förordningen följes och att i de finska skolorna svenska läses dugligt liksom finskan i de svenska. Allt sådant hade gifvit skolstyrelsen göra nog, utan att den behöft ögonblickligen rycka fram med sina reformplaner.

Jag vet och känner det, att utskottets förslag öfverhufvud är väl grundadt, att i landet allmänt gillas, att en petition skall ställas till H. K. Maj:t, på det att icke landets ungdom må lemnas i alltför tilltagsna händer och landets framtid af sådana händer skötas. Men jag bekänner, att jag för min del icke kan gilla det ena alternativet uti punkten 2 af utskottets betänkande, nemligen: anhållan »att H. K. Maj:t täcktes antingen i nåder förunna ständerna rätt att deltaga i stiftandet af allmän skol- och undervisningslag, hvilken dock icke skulle ingå i sådana detaljer, som helst borde öfverlemnas åt de administrativa myndigheternas omsorg». Det finnes verkligen mig veterligt ingen princip i verlden, som kunde anföras derför, att den s. k. ekonomiska lagstiftningen skall och bör i alla händelser vara öfverlemnad åt ett lands regering ensam. Tvärtom, man måste förutsätta, att i den, som i allt hvad regeringen gör, regeringen icke bör se någonting hellre, än att landets representation upplyser den om landets sanna intressen, och att i särskilda fall stadgas en ordning af landets ständer bifallen, för en längre framtid, på det att icke hastiga omstörtningar må ske, och på det icke landets ekonomiska lagstiftning öfverhufvud må blottställas för sådana tillfälligheter, som t. ex. nu landets skolväsende. Men det är visserligen fallet, att vid genomförandet af de allmänna grunderna för den ena eller andra delen af landets ekonomiska förhållandens ordnande, hvartill vårt officiella språkbruk dock hänför äfven de mest andliga intressen, det är fallet, säger jag, att vid genomförandet af de allmänna grunderna förekomma så många detaljer, och att samhällslifvet och samhällsförhållandena äro så föränderliga, att år för år nya specialstadganden kunna blifva erforderliga – det är naturligt, att i allt sådant tillräcklig makt måste finnas i regeringens hand, för att hastigt kunna tillgripa nödiga utvägar. I principen anser jag således icke för rätt, att den ekonomiska lagstiftningen skall vara regeringen ensamt förbehål- len, och jag är öfvertygad derom, att efterhand äfven vårt lands representation skall komma att mer och mer deltaga i densamma, allt med regeringens goda minne, emedan detta komme att i många fall vältra en stor ansvarsbörda från regeringens skuldror. Men jag anser, att man vid denna landtdag kunde bespara sig dessa anspråk och hafva litet mera tålmod att lemna frågan åt framtiden. Det är första gången

vid denna landtdag, som landet njuter af den nya landtdagsordningen, hvilken H. K. Maj:t liberalt skänkt detsamma. Det vore landets pligt att icke genast bryta fram med alla möjliga önskingar och med dem oroa, att icke hos någon väcka den tanken: denna nya landtdagsordning var kanske ett misstag. Många saker finnas, som väl kunna vänta, knappt någon, som icke kan handhafvas såsom hittills utan vidare skada för landet. Jag får derföre vördsammast föreslå, att höglofliga ridderskapet och adeln i denna del icke måtte biträda betänkandet, utan antaga det andra alternativet, »att H. K. Maj:t åtminstone i

10 öfverensstämmelse med hvad landtdagsordningens § 75 innehåller, täcktes öfver dessa grunder infordra ständernas underdåniga yttrande, innan någon ny skolordning utfärdas», och jag är fast öfvertygad derom, att H. K. Maj:t, då Han rätt lär känna allmänna meningen i landet, säkert icke skall vägra att nådigt efterkomma denna bön, och icke heller skall tillåta, att några för stora omstörtningar uti ordnandet af landets skolväsende måtte ega rum.

20 **33** *YTTRANDEN VID LANTDAGEN 14.V 1872*
Protokoll fördt hos högl. ridderskapet och adeln

Herr *Snellman*: Det förslag, som af åtskillige ärade talare blifvit väckt, att åt vetenskaps societeten öfverlåta vården om de samlingar af forntida minnesmärken, som finnas och som kunna uppstå, skulle äfven jag för min del ödmjukast anse vara lämpligt också ur den synpunkt, att skäl finnas att öfverlemna såväl befrämjandet af insamlingen som vården af inhemska forntida minnesmärken åt en samverkan af för densamma intresserade personer, så att detta icke skulle

30 blifva blott någons eller någras tjensteäliggande. Men det finnes åtskilligt, som för närvarande kanske skulle försvåra en sådan anordning: först och främst eger vetenskaps societeten, kan man säga, ingen plats på denna jord, utan det är endast genom universitetets och universitetsstyrelsens välvilja, som societeten har ett rum att samlas uti och någon plats att ställa ett litet skåp med böcker och handlingar. Ännu mindre eger vetenskaps societeten någon lokal för antiqviteter; de förvaras uti en lokal tillhörande universitetet. Anslår man icke särskilda medel åt vetenskaps societeten för detta ändamål, för att skaffa sig lokal för fornlemningars bevarande, så kunde kanske kollisioner

40 uppstå, som icke i något afseende äro önskvärda. Det är verkligen så, att universitetets konsistorium är en auktoritet, som är alltför månghöfdad och ledes af alltför många intressen. Man kan icke vänta, att der t. ex. herrar theologer eller herrar medicinare skola särdeles intressera sig för fornforskning, knappt nog att särskildt intresserade personer skola finnas bland filosofiska sektionens matematiska afdelning. Det är egentligen blott filologer och historici, af hvilka man kan vänta något större intresse, och sällan inträffar väl, att icke de fleste af herrar språkforskare och historieforskare, hvilka tillhöra universitetet, också komma att tillhöra vetenskaps societeten, så att faktiskt uppdraget skulle öfverlemnas åt historisk-filologiska sektionen. Något skäl att

50 af en sådan transaktion, af en sådan öfverflyttning känna sig såradt, har universitetets konsistorium ingalunda, utan är det att förmoda, att intresset för saken skulle förmå konsistorium att erkänna lämpligheten deraf. Emellertid, sådana förhållandena för närvarande äro, får jag dock för min del sluta mig till propositionen och betänkandet, så att